

Ks. prof. dr hab. Zygfryd Glaeser
Uniwersytet Opolski
Instytut Nauk Teologicznych WT UO

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

s. mgr-lic. Oleny KINCHYK

pt. *Sakrament posłania.*

Teologia sakramentu Ducha Świętego w Kościołach chrześcijańskich,

napisanej na Wydziale Teologicznym

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

pod kierunkiem o. prof. dr. hab. Zdzisława Józefa Kijasa OFMConv

Kraków 2019, s. 347 wydr. komp.

Papież Franciszek, w trakcie śródowej Audiencji Generalnej 6 czerwca 2018 r., zgłębiając kościelne nauczanie na temat bierzmowania podkreślił, że jest to sakrament „obdarowania Duchem Świętym”. Stwierdził m.in., że „ten dar Ducha Świętego przenika nas i wydaje owoce, abyśmy mogli dawać go innym”. Przyjmujemy dar, aby się nim dzielić z innymi: „(...) nigdy nie można przyjmować i zatrzymywać w sobie, jakby dusza była magazynem. Nie, trzeba zawsze przyjmować, żeby dawać. Łaski Boże przyjmuje się, by je dawać innym. Takie jest życie chrześcijanina. A zatem, to właśnie Duch Święty sprawia, że przewyciężamy koncentrowanie się na własnym «ja», by się otworzyć na «my» wspólnoty: przyjmujemy, by dawać. To nie my jesteśmy w centrum – jesteśmy narzędziem tego daru dla innych. (...) Misja Kościoła w świecie rozwija się dzięki wkładowi wszystkich, którzy do niego należą. (...) I na wszystkich spoczywa odpowiedzialność za wzajemne uświęcanie się, za troskę o innych. (...) Każdy ma swoje zadanie w Kościele, ale jesteśmy nim wszyscy. Musimy bowiem myśleć o Kościele jak o żywym organizmie, złożonym z osób, które znamy i z którymi wędrujemy, a nie jak o rzeczywistości abstrakcyjnej i dalekiej. (...) W bierzmowaniu otrzymujemy Ducha Świętego i pokój – pokój, który musimy dać innym. (...) Bierzmowanie przyjmuje się raz, ale dynamizm duchowy, uruchomiony przez święte namaszczenie, trwa w czasie. Nigdy nie wypełnimy do końca polecenia, by rozsiewać wszędzie dobrą woń życia świętego, inspirowanego przez fascynującą prostotę Ewangelii. Nikt nie otrzymuje bierzmowania tylko dla siebie, lecz po to, by przyczynić się do duchowego wzrostu innych. Tylko w ten sposób, otwierając się i wychodząc poza siebie,

by spotkać braci, możemy naprawdę wzrastać, a nie tylko ludzić się, że wzrastamy. To, co otrzymujemy w darze od Boga, musi bowiem być dawane – dar jest po to, by dawać – ażeby było owocne, a nie pogrzebane z powodu egoistycznego lęku, jak uczy przypowieść o talentach (por. Mt 25, 14-30). Również ziarno, kiedy mamy ziarno w ręku, to nie po to, by je schować gdzieś do szafy, zostawić je tam: jest po to, by je zasiać. Dar Ducha Świętego musimy dawać wspólnocie”. Stąd płynie napomnienie Franciszka skierowane do bierzmowanych, „by Ducha Świętego nie «trzymali w klatce», nie stawiali oporu podmuchowi Wiatru, który tchnie, popychając ich, by wędrowali w wolności, by nie gasili gorącego Ognia miłości, który skłania do poświęcenia życie Bogu i braciom”.

Istotnym paradygmatem Franciszkowej teologii sakramentów jest kategoria „posłania”. Chrześcijanin jako „obdarowany” Duchem Świętym jest posłany do świata, by z innymi dzielić się sakramentalnymi darami; by nie zatrzymywać ich dla siebie; by stawać się narzędziem Obdarowującego, uczestnicząc w ten sposób w realizacji zbawczego posłannictwa Kościoła. Szczególnie wymowną wypowiedź Franciszka na temat rozumienia chrześcijańskiego posłania w kontekście sakramentalnego obdarowania odnajdujemy w jego Orędziu na Światowy Dzień Misyjny 2019 r. zatytułowanym *Ochrzczeni i posłani: Kościół Chrystusa w misji na świecie*. Dobrze się więc stało, że s. mgr-lic. Olena Kinczyk rozpoczęła swoją rozprawę doktorską pt. *Sakrament posłania. Teologia sakramentu Ducha Świętego w Kościołach chrześcijańskich* (napisaną na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie pod kierunkiem o. prof. dr. hab. Zdzisława Józefa Kijasa OFMConv, Kraków 2019, s. 347 wydr. komp.) nawiązaniem do przesłania tego właśnie orędzia. Doktorantka słusznie zdecydowała, by kategorię „posłania” uczynić paradygmatem jej badawczego projektu poświęconego teologii bierzmowania. Jej projekt badawczy ma charakter ekumeniczny, co stanowi o jego szeroko rozumianej chrześcijańskiej przydatności.

1. Przedmiot, cel oraz struktura rozprawy

Rozprawa doktorska autorstwa s. mgr-lic. Oleny Kinczyk wpisuje się w nurt teologiczno-duszpasterskich inicjatyw mających na celu ożywienie życia sakramentalnego oraz świadomości misyjnego posłannictwa każdego ochrzczonego. Autorka rozprawy, zainspirowana nauczaniem papieża Franciszka, w szczególny sposób stara się uwrażliwić na „znaczenie posłania w życiu chrześcijańskim” oraz „ukazać bierzmowanie jako znaczący

moment aktualizacji i rozwoju posłania w życiu chrześcijanina” (s. 28). Dla ukazania wagi i znaczenia bierzmowania dla całego chrześcijaństwa (dotyczy to także Wspólnot tradycji luterańskiej, choć tam bierzmowanie nie jest traktowane jako sakrament!), Autorka rozprawy podjęła próbę ukazania najistotniejszych elementów teologii bierzmowania w tradycji rzymskokatolickiej, prawosławnej i luterańskiej (zob. s. 28). Szeroki zasięg podjętych przez nią badań tłumaczy „chęcią odnalezienia bogactwa znaczenia pojęcia posłania, które należy do istoty nie tylko bierzmowania, ale także całego chrześcijańskiego życia” (s. 31).

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska autorstwa s. mgr-lic. Oleny Kinchuk składa się ze strony tytułowej (s. 1), „Opisu bibliograficznego pracy” (s. 2), „Abstraktu” (s. 2), „Słów kluczowych” (s. 2), „Spisu treści” (s. 3-5), „Skrótów” (s. 6-7), „Bibliografii” (s. 8-25), „Wstępu” (s. 26-33), z trzech zasadniczych rozdziałów (s. 34-340) oraz z „Zakończenia” (s. 341-347).

Rozdział pierwszy dysertacji, zatytułowany *Historia sakramentu bierzmowania* (s. 34-145), dzieli się na trzy podrozdziały, odpowiadające trzem aspektom podjętego w nim zagadnienia. W pierwszym podrozdziale (*Biblijne podstawy bierzmowania*, s. 34-72) Autorka rozprawy przebadła teksty biblijne, które na różne sposoby wiązane są z bierzmowaniem. W podrozdziale drugim (*Świadectwa Ojców Kościoła o bierzmowaniu*, s. 72-106) przeprowadziła analizę tekstów patrystycznych dotyczących bierzmowania. Z kolei w trzecim podrozdziale (*Rozwój sakramentu bierzmowania na Wschodzie i Zachodzie*, s. 106-145) przedstawiła historię rozwoju nauki o bierzmowaniu w tradycjach wschodnio- i zachodniochrześcijańskich. W rozdziale drugim rozprawy (*Obrzęd bierzmowania w liturgii chrześcijańskiej*, s. 146-231) jej Autorka omówiła katolickie (s. 146-179) i prawosławne (s. 179-209) obrzędy bierzmowania oraz luterański obrzęd konfirmacji (s. 209-231). Ostatni, trzeci rozdział rozprawy (*Bierzmowanie sakramentem posłania*, s. 232-340) stanowi prezentację istotnych egzystencjalnych płaszczyzn urzeczywistniania się chrześcijańskiego posłannictwa wynikającego z bierzmowania. Szczegółowe podsumowanie projektu badawczego Doktorantka zawarła w „Zakończeniu” rozprawy (s. 341-347).

2. Ocena formalna

Uważna lektura rozprawy doktorskiej autorstwa s. mgr-lic. Oleny Kinchuk upoważnia mnie do ogólnego stwierdzenia, że mamy tu do czynienia z solidnym i treściowo nowatorskim studium, wypełniającym lukę w opracowaniach o charakterze biblijno-historyczno-teologicznym i ekumenicznym dotyczących teologii bierzmowania w wybranych tradycjach chrześcijańskich. O oryginalności recenzowanej dysertacji świadczy nowatorska konstrukcja zasadniczego problemu badawczego i to zarówno pod względem rzeczowym, jak i ze względu na perspektywę badawczą (zob. s. 28; 31). Zasadniczym paradygmatem w interpretowaniu poszczególnych aspektów bierzmowania stała się dla Autorki rozprawy kategoria „posłania”. Za nowatorskie w interpretacji problemu rozprawy uznaję także zaprezentowanie istotnych elementów teologii bierzmowania w szerokiej perspektywie ekumenicznej.

Na uznanie zasługuje jasna konstrukcja pracy, obejmująca trzy zasadnicze rozdziały, które zostały podzielone na podrozdziały i punkty. Zastosowany przez Doktorantkę klucz hermeneutyczny jest – ogólnie rzecz ujmując – jasny, logiczny i spójny. Co do konstrukcji tematu oraz schematu rozprawy proponuję, by zastanowić się nad tym, czy nie należałoby zastosować kilku uściśleń:

1. Proponuję, by w podtytule rozprawy wprowadzić uściślenia w postaci następującego zapisu: „Teologia sakramentu Ducha Świętego w wybranych Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich” (lub: w wybranych tradycjach chrześcijańskich), zamiast: „Teologia sakramentu Ducha Świętego w Kościołach chrześcijańskich”. Zastosowanie takiego metodologicznego uściślenia w podtytule rozprawy już na tym etapie wskaże czytelnikowi, że Autorka w sposób zamierzony dokonuje tu wyboru co do zakresu prowadzonych przez siebie badań, co też szczegółowo wyjaśnia we „Wstępie” (zob. s. 28).
2. Proponuję także, by w zapisach określających strukturę rozprawy zachować logikę wynikającą z konstrukcji zasadniczego problemu rozprawy, a więc rozumienia bierzmowania w perspektywie posłania. W związku z tym proponuję modyfikację tytułów: rozdziału pierwszego z: „Historia sakramentu bierzmowania”, na: „Kształtowanie się bierzmowania jako «sakramentu posłania»”, rozdziału drugiego z: „Obrzęd bierzmowania w liturgii chrześcijańskiej”, na: „Obrzęd bierzmowania

w liturgiach chrześcijańskich” oraz rozdziału trzeciego z: „Bierzmowanie sakramentem posłania”, na: „Urzeczywistnianie się «sakramentu posłania» w życiu chrześcijanina”.

Oceniając pracę pod kątem spełniania kryteriów formalnych, należy odnieść się do konstrukcji „Wstępu”, i „Zakończenia” rozprawy. We „Wstępie” Doktorantka jasno wprowadziła w problematykę swojego projektu badawczego (zob. s. 26-28) oraz określiła przedmiot i cel pracy (zob. s. 27-28). Zauważam jednak we „Wstępie” pewien deficyt. Polega on na braku opisanie metod badawczych zastosowanych przez Doktorantkę w trakcie realizacji swojego badawczego projektu.

Na uwagę zasługuje sumienne wykorzystanie źródeł. Przyznać należy, że Doktorantka nie miała tu łatwego zadania. Musiała przebrnąć nie tylko przez gąszcz literatury jednorodnej konfesyjnie, ale sumiennie uwzględniła szeroką różnokonfesyjną bazę bibliograficzną na temat bierzmowania. Pewien deficyt widzę w nieuwzględnieniu ważnego w polskiej literaturze teologicznej, wręcz monumentalnego opracowania autorstwa ks. prof. Wojciecha Hanca pt. „Ekumeniczny wymiar sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych. Studium ekumeniczne”, Włocławek 2003.

Wartość pracy od strony formalnej podnosi jej bardzo dobry i precyzyjny styl językowy. Podkreślić należy staranność Doktorantki w konstruowaniu zapisów bibliograficznych. Za wartościowy element rozprawy uznaję jej profesjonalny skład i bardzo dobry jakościowo wydruk komputerowy. W tak obszernej problemowo i treściowo pracy błędy literowe, interpunkcyjne, czy stylistyczne są tylko śladowo obecne. Za to Autorce rozprawy należą się słowa uznania.

3. Ocena merytoryczna

Rozprawę doktorską autorstwa s. mgr-lic. Oleny Kinchuk oceniam wysoko także ze względu na jej merytoryczną wartość. Słowa uznania kieruję w tym miejscu pod adresem znakomitego Promotora rozprawy, a także pod adresem jej Autorki.

Jak zostało to już wyżej podkreślone, konstrukcję problemu badawczego podjętego przez Autorkę pracy należy uznać za nowatorską. Należy zgodzić się z Doktorantką co do tego, że w polskiej teologiczno-ekumenicznej literaturze nie ma systematycznego opracowania ukazującego bierzmowanie w perspektywie posłania (zob. s. 31). Te które istnieją, mają raczej charakter cząstkowy i przyczynkarski. Zatem, przedstawionemu do recenzji opracowaniu należy przyznać wysoką ocenę za oryginalność i aktualność ujęć. Jak słusznie

zauważyła Autorka rozprawy, jej praca może posłużyć jako zachęta dla innych naukowców do podejmowania pogłębionych badań teologicznych dotyczących istoty i rozumienia różnych aspektów realizacji kościelnego posłannictwa (zob. s. 31).

Założenia badawcze, które s. mgr-lic. Olena Kinczyk przed sobą postawiła zostały przez nią w pełni zrealizowane. Zatem, zaprezentowanej przez nią rozprawie doktorskiej należy przyznać wysoki walor co do naukowego poziomu, tematycznej aktualności oraz społeczno-kościelnej i ekumenicznej przydatności. Za niezwykle cenne dla dzisiejszej ekumenii uznaję wskazywanie na teologiczną i duszpasterską wartość bierzmowania dla różnych tradycji kościelnych, bez względu na to jak wygląda jego obrzędowość oraz, czy bierzmowanie jest traktowane jako sakrament, czy też nie.

Język pracy jest jasny, logiczny i spójny. Oczywiście, jak w każdym przypadku, tak i tutaj można dyskutować, czy w danym zdaniu nie użyć bardziej precyzyjnych teologicznie określeń, niż uczyniła Autorka. Mam tu na myśli przede wszystkim zastąpienie określenia „Zielone Świąta” (zob. np. s. 65; 66; 80), które ma charakter raczej popularny, naukowym i zarazem biblijnym terminem „Pięćdziesiątnica”. Muszę też przyznać, że za mało uzasadnione i dla mnie wręcz rażące uznaję używanie trzeciej osoby tam, gdzie Autorka rozprawy pisze o sobie. Oto kilka przykładów tego typu stwierdzeń: „Autorka dysertacji podejmuje próbę (...)”; „(...) autorka pisze (...)”; „autorka korzysta (...)” (zob. np. s. 31) itd. Powyższe wątpliwości w żadnej mierze nie umniejszają wartości pracy. Traktuję je raczej jako elementy mogące posłużyć Autorce rozprawy przy nanoszeniu korekt przed publikacją pracy.

Powyższa refleksja skłania mnie do postawienia Doktorantce pytań, które chcę uczynić przedmiotem dyskusji związanej z publiczną obroną jej rozprawy:

1. Czy bierzmowanie może stać się, podobnie jak chrzest, jednym z ważnych tematów w budowaniu ekumenicznych relacji między Kościołami i chrześcijańskimi Wspólnotami Wschodu i Zachodu?
2. W jaki sposób udało się ekumenicznie rozwiązać dylemat wielu teologów prawosławnych, czy rozłączne udzielanie sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w Kościele rzymskokatolickim tradycji łacińskiej oraz zamiana kolejności w udzielaniu tych sakramentów nie narusza wewnętrznej integralności chrześcijańskiej inicjacji? Odsyłam tu do wspomnianego przez Autorkę rozprawy dokumentu dialogu rzymskokatolicko-prawosławnego na forum światowym pt. *Wiara, sakramenty i jedność Kościoła* (Bari 1987).

4. Wniosek końcowy

Pozytywna ocena recenzowanej rozprawy doktorskiej autorstwa s. mgr-lic. Oleny Kinchuk upoważnia mnie do stwierdzenia, że spełnia ona wszystkie wymogi stawiane w Polsce tego typu pracom (zob. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki: Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595; z 2005 r. nr 164, poz. 1365 oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora: Dz.U. z 2016 r., poz. 1586). Mamy tu do czynienia z dojrzałym i oryginalnym studium. Zaprezentowana rozprawa świadczy o teologicznej dojrzałości i bardzo dobrym warsztacie naukowym jej Autorki. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie s. mgr-lic. Oleny Kinchuk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

y. G. Glaeser

ks. prof. dr hab. Zygfryd Glaeser

kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Ekumenizmu
w Instytucie Nauk Teologicznych WT UO

Opole, dnia 10 grudnia 2019 r.